

ЮВІЛЕЇ

© М.І. Фатула, Д.З. Петнегазі, 2020

УДК 17.091.12.011.3051

Ужгородському національному університету – 75

М.І. Фатула¹, Д.З. Петнегазі²

¹ Ужгородський національний університет, медичний факультет;

² Ужгородська центральна міська клінічна лікарня, Ужгород

Реферат

У статті подана історія відкриття у 1945 році Ужгородського державного університету, в тому числі медичного факультету, за споминами його перших випускників.

Ключові слова: Ужгородський державний університет, медичний факультет, випускники.

Uzhhorod National University – 75

Fatula¹ M.I., D.Z. Petnegazi²

Uzhhorod National University, Medical Faculty;

Uzhhorod Central City Clinical Hospital, Uzhhorod

Abstract

The article presents the history of the opening of Uzhhorod State University in 1945, including the medical faculty according to the memories of its first graduates.

Key words: Uzhhorod State University, medical faculty, graduates.

Історія відкриття вищого навчального закладу на Закарпатті цікава [1].

У складі різних держав (Угорщина, Австрійська імперія, Австро-Угорщина, Чехословаччина) спроб організації вищої освіти було чимало, але закарпатці, які бажали отримати вищу освіту, здебільшого навчалися в університетах Праги, Брно, Братислави, Відня, Будапешта, Рима та інших міст Європи.

Незважаючи на всі старання Народної Ради Закарпатської України (НРЗУ), власними силами не вдалося забезпечити функціонування вищу. Саме тому, НРЗУ звернулася до центральних керівних органів УРСР. Звернення не залишилося без уваги, і 18 жовтня 1945 року Рада Народних Комісарів УРСР ухвалила спільну постанову «Про відкриття державного університету в м. Ужгороді» із чотирма факультетами: історичним, філологічним, біологічним та медичним.

У жовтні 1945 року розпочали роботу підготовчі курси для бажаючих вступити до університету, а з 1 лютого 1946 р. за парти сіли перші студенти: 168 юнаків і дівчат з нашого краю та з різних міст і сіл України, серед яких були і демобілізовані солдати, розпочали своє студентське життя.

Навчання в університеті здебільшого проводили фахівці, науковці з інших вишів Радянського Союзу, оскільки на Закарпатті в той час відчувався брак кваліфікованих кадрів для університетського навчання.

Протягом навчального року в університет прибуло ще 23 викладачі з різних вузів і наукових установ України. В університеті почали працювати й уродженці Закарпаття.

За рекордно короткий організаційний період був сформований професорсько-викладацький колектив з різних вищих навчальних закладів країни. У розпорядження відкритого університету органами місцевої влади передавалися будівлі в місті Ужгород та 36 квартир для професорсько-викладацького складу.

Протягом десятиліть профіль університету значно розширився. На сьогоднішній день у складі Ужгородського національного університету налічується 20 факультетів.

За вагомий внесок у розвиток національної освіти і науки, Указом Президента України від 19 жовтня 2000 року університетові присвоєно статус національного і перейменовано на Ужгородський національний університет із наданням четвертого рівня акредитації.

Гордістю Ужгородського національного університету є могутній кадровий потенціал: 150 докторів наук, професорів, 712 кандидатів наук, доцентів, а також 2 члени-кореспонденти НАН України, 2 академіки державних галузевих академій наук України, 5 академіків Академії наук вищої школи України, 13 заслужених діячів науки і техніки України, 10 заслужених працівників освіти України, 6 заслужених юристів України,

13 заслужених лікарів України, 5 заслужених винахідників України.

Не можна не згадати перших викладачів медичного факультету, які зіграли важливу роль у розвитку та становленні науки та медицини краю.

Серед фундаторів медичного факультету Ужгородського державного університету чільне місце займає професор, доктор медичних наук **Василь Михайлович Кушко** (1906–1962), який у серпні 1947 року зайняв посаду проректора з наукової роботи. Згідно з розподілом обов'язків по ректорату УЖДУ опікувався науковою роботою, проведенням наукових конференцій, бібліотекою, ботанічним садом, зоологічним музеєм. Завдяки В.М. Кушку вперше були видані «Наукові записки», які згодом були перейменовані у «Науковий вісник Ужгородського університету».

Його стараннями була відкрита кафедра біохімії, на якій захищені кандидатські дисертації В.О. Сабовим та В.І. Алексиком [2].

Опорою і славою медичного факультету був **Василь Миколайович Слишко** (1896–1969) – професор, доктор медичних наук, лікар.

У 1948 році був направлений на викладацьку роботу в Ужгородський державний університет.

У 1949 році проф. В.М. Слишко створив кафедру загальної терапії з курсом професійних хвороб, якою керував до 1957 року.

У цей період Василь Миколайович займається науковою роботою. Як вчений широкого кругозору та енциклопедичних знань вивчає бруцельоз та геморагічну лихоманку, гіпертонію та зобну хворобу. Бере активну участь в експедиціях із вивчення зоба в Свалявському та Волівецькому районах.

Разом із патанатомом доцентом О.Г. Кестнером вперше на Закарпатті виявили вогнище геморагічної лихоманки, описали її клінічну картину.

Ми, студенти-медики, поважали і любили свого Вчителя. Він нас вчив медицині, вчив ґрунтовно і послідовно. Він, як хлібороб, засівав у наші душі милосердя і співчуття до хворого. Вчив, знаючи, що результати навчання дадуть плоди тільки через багато років [3, 4].

Посаду завідувача кафедри патанатомії у жовтні 1948 року обійняв **Олександр Григорович Кестнер** (1899–1957). Викладання лекцій велось на такому високому рівні, що їх із задоволенням слухали не тільки студенти, але й викладачі інших кафедр. Він разом із проф. В.М. Слишком вперше на Закарпатті поставили діагноз геморагічного нефрозо-нефриту, що у літературу ввійшло під назвою «*Закарпатська геморагічна лихоманка*».

Ґрунтовні теоретичні знання, практичний досвід дозволили Олександрю Григоровичу разом з клініцистами Ужгородської обласної лікарні почати проводити клініко-патанатомічні конференції, на яких детально аналізувалися причини смерті хворого, розбіжності клінічного та патанатомічного діагнозу (якщо таке мало місце) тощо [5,6].

Пилип Іванович Березанцев (1885–1958). У серпні 1949 року Управлінням у справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР був направлений на посаду завідувача кафедри фармакології медичного факультету Ужгородського університету, де працював до виходу на пенсію у 1956 році.

Пилип Іванович написав підручник «Фармакологія з рецептурою», який сім разів перевидавався і по якому ми вчилися.

Пилип Іванович був суворим, але справедливим. Студенти його поважали [7].

Оскільки на кафедрі не вистачало викладачів, професор Василь Миколайович Слишко запросив на кафедру двох практичних лікарів – Степана Івановича Добоша та Федора Степановича Керекеша.

Степан Іванович Добош (1911–1972). Закінчив у Празі в 1937 році медичний факультет Карлового університету. Був висококваліфікованим лікарем-терапевтом та чудовим діагностом. У 1954 році організував кафедру факультетської терапії і протягом 5 років був її завідувачем. Мав велику повагу серед студентів та лікарів [8].

Федір Степанович Керекеш (1911–1972). Закінчив у Празі в 1931 році медичний факультет Карлового університету. На кафедрі працював асистентом, проводив заняття зі студентами четвертого курсу [9].

Як наголошує **Дезидерій Сигізмундович Петнегазі**, важлива роль у організації хірургічної клініки та її діяльності належить на той час практикуючому хірургу **Олександрю Васильовичу Фединцю** (1897–1987). Його техніка проведення операцій була настільки високою, що такі професори, як А.Г. Караванов та В.Л. Хенкін оцінювали її як одну з кращих в Україні.

Під керівництвом А.Г. Караванова у 1948 році була організована кафедра госпітальної хірургії, яка стала першою хірургічною кафедрою на медичному факультеті. У 1950 році кафедру очолив професор В.Л. Хенкін. Під його керівництвом захистилося 6 кандидатів медичних наук.

Але, повертаючись до спогадів про студентське минуле, слід відзначити, що важкий післявоєнний стан населення, численні інфекції та відсутність достатньої кількості лікарів спонукали до того, що на медичний факультет було набрано 75 студентів із 168. Через півроку, при черговому вересневому наборі 1946 року, серед студентів на медичний факультет вступив і співавтор цієї статті.

Важка була доля студентів, особливо тих, які не мали підтримки з дому. Непомірно низька стипендія, карткова система на хліб та навіть студентська їдальня за копійки не забезпечували життєві потреби. Бажання стати лікарем у суворих умовах післявоєнного життя примушувало частину студентів поряд з навчанням знаходити різні джерела виживання. Так, частина фізично сильних студентів влаштувалась на вантажно-розвантажувальні роботи. Ті, які мали освіту медсестер або фельд-

шерів, знаходили можливість працювати в медичних закладах на нічних чергуваннях. Декому паралельно з навчанням вдалось покращити свої життєві умови в сфері торгівлі. У вихідні вони привозили певні у ті часи дефіцитні товари. Ніхто із студентів їх не засуджував за це, але жартома називали міністрами дріжджів, цвяхів та інших товарів. Ось таке різнобарвне і нелегке було студентське життя. Дехто з однокурсників, які були більш винахідливі, з метою економії замість шкарпеток купували жіночі панчохи, коли вони продріявилися на пальцях, ту частину обрізали, підгинаючи нову частину. Таку процедуру продовжували, поки довжина панчох це дозволяла.

Хочеться відзначити, що серед однокурсниць були настільки гарні дівчата, незважаючи на кирзові чоботи та фуфайки, що переодягні їх у модельний одяг, могли би стати фотомоделями.

Відчувались серйозні труднощі і в навчальному процесі. Було важко звикнути висидіти 3-4 пари по 2 години з невеликими перервами. Не раз були випадки, коли студент захропив під сміх аудиторії. Студентам дуже важко було засвоювати багатотисячні латинські назви кісток, зв'язок, м'язів, судин, нервів та органів. Пригадується випадок, коли на одному з іспитів студент, сидячи на першій парті, розклав шпаргалки собі на коліна. Це відбувалось серед літа, при відкритому вікні. Ненароком хтось відчинив двері, і протягом всі шпаргалки понесло по підлозі. Але доброзичливий професор, назвавши прізвище студента, тактовно зауважив: «Всі ваші знання по неорганічній хімії на підлозі. Будь ласка, зберіть їх і прийдіть завтра».

Шість років навчання нашої групи завершилось у 1952 році. З дипломами лікарів колишні студенти роз'їхались за направленнями у різні куточки Союзу від Ужгорода до Владивостока. З того часу ми не зустрічались з різних причин. Але через деякий час мені стало відомо про випадок одного з моїх однокурсників, кремезного Махмуда, направленого на роботу в один із районів Прикарпаття. Маючи хороший апетит, той замовив собі у ресто-

рані обід – усе по дві порції і не без 100 грамів. Поруч за столиком сиділа вже весела компанія молодиків, яка дозволила собі насміхатися над ним, пропонуючи йому ще щось дозамовити. Невдовго думаючи, Махмуд підняв одного з жартівників разом зі стільцем та викинув його у вікно. Конфлікт закінчився відповідною карою, подальша його доля мені не відома.

Що стосується навчального процесу, слід відзначити, що філософія навчання на медичному та інших факультетах базувалась виключно за принципами діалектичного матеріалізму. Так, проблеми хромосомної теорії спадковості Грегора Менделя (1822–1884) та Томаса Морган (1866–1945) були відкинута як антинаукові. Спадковість вважалась ефектом впливу зовнішнього середовища, асимільованого організмом людини протягом багатьох поколінь. Такі погляди призвели до значного відставання від світової науки на довге десятиріччя. Крім того, негативне ставлення до кібернетики як до псевдонауки теж сприяло затримці науково-технічного прогресу в різних галузях народного господарства. Єдиним правильним загальноприйнятим поглядом на біологічний розвиток вважалась теорія Мічуріна (1855–1935).

Відомий вчений Ч. Дарвін (1809–1882), автор теорії еволюції, вважав, що людина гомо сапієнс походить від мавпи. Один із студентів, який хотів якось тактовно принизити свого опонента, сказав приблизно так: «Дивлячись на тебе, оцінюючи твої здібності, приходжу до висновку, що Дарвін був правий».

Залишились у нас тільки спогади про важке, але веселе студентське життя та світлини, які нагадують нам про давно минулі роки...

Автори цієї статті з вдячністю згадують тих, хто своє життя присвятив медичному факультету Ужгородського державного університету, були його трударями, опорою, гордістю і славою.

Список використаної літератури

1. Інтерактивна сторінка історії УжНУ. Джерело використання <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/university-history>
2. Кушко Василий Михайлович // Личное дело № X.: начато 27 нояб. 1948 г., окончено 30 июля 1951 г. ; МВ и ССО УССР, Ужгор. гос. ун-т, Отдел кадров. – На 44 листах (Архів УжНУ).
3. Фатула, М.І. Из відстані часу ... Пам'яті наших вчителів і колег. Ужгород. Всеукраїнське державне видавництво "Карпати", 215. С. 7-10.
4. Слышко В.Н. О геморрагической лихорадке в Закарпатье и о соотношении ее с геморрагическими лихорадками других мест / В.Н. Слышко // Научные записки Ужгородского гос. ун-та. 1957. Т. XXXII. С. 225–231.
5. Кестнер Александр Григорьевич // Личное дело №264: начато 12 мая 1949 г., окончено 8 апр. 1957 г. ; МВО СССР, Главное управление университетов, Ужгор. гос. ун-т, Отдел кадров. – На 25 листах (Архів УжНУ).
6. Фатула М.І. Перше виявлення геморагічної лихоманки на Закарпатті / М.І. Фатула // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Медицина. Ужгород, 2008. Вип. 33. С. 250–252.

7. Березанцев Филип Иванович // Личное дело № 19; начато 31 авг. 1949 г., окончено 24 сент. 1956 г. ; МВО СССР, Главное управление университетов, Ужгор. гос. ун-т, Отдел кадров. – На 14 листах (Архів УжНУ).

8. Добош Степан Иванович // Личное дело № 668: начато 19 февр. 1949 г., окончено 26 авг. 1971 г. ; МВО СССР, Главное управление университетов, Ужгор. гос. ун-т, Отдел кадров. – На 64 листах (Архів УжНУ).

9. Керекеш Ференц Иштванович Степанович // Личное дело № 669: начато 30 июня. 1949 г., окончено. 30 июня 1970 г. ; МВО СССР, Главное управление университетов, Ужгор. гос. ун-т, Отдел кадров. – На 46 листах (Архів УжНУ).

Стаття надійшла до редакції: 30.11.2020 р.